Opetus- ja kulttuuriministeriö 17.5.2016
Johtaja Kirsi Kangaspunta

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Asiantuntijalausunto; valiokunnan kokous 18.5.2016

Asia:

- VNS 3/2016 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017—2020
    - Maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen ja resurssien riittävyys

1) Maahanmuuttajien koulutukseen kohdennetut määrärahat vuonna 2016

Maahanmuuttajien koulutukseen ja integrointiin kohdistuu vuoden 2016 talousarviossa opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa erillisiä määrärahoja yhteensä noin 100 miljoonaa euroa seuraavasti:

- 29.10.30 Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin: perusopetukseen valmistava opetus (75 588 000 euroa), perusopetuksen suomi/ruotsi toisena kielenä opetus ja tukiopetus ja oman äidinkielen opetus (11 975 000 euroa), lukiokoulutukseen valmistava koulutus (2 500 000 euroa)

- 29.20.30 Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin: ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava opetus (arvio n. 6 300 000 euroa)

- 29.30.20 Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot: maahanmuuttajataustaisen opetus- tai opetuksen tukihenkilöstön koulutus (1 500 000 euroa), Suomessa asuvien ulkomaalaisten opetus (100 000 euroa)

- 29.30.21 Aikuiskoulutuksen kehittäminen: maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen (190 000 euroa)

- 29.30.30 Valtionosuus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin: opintoseteliavustus maahanmuuttajanuorten opiskelu- ja kielitaitoa kehittävään koulutukseen kansan- ja kansalaisopistoissa (2 000 000 euroa)

- 29.40.55 Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan: maahanmuuttajien valmentava koulutus (arvio n. 310 000 euroa).

Lisäksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1396/2010) mukaista kotoutumiskoulutusta voidaan, jos TE -toimiston tai kunnan viranomainen on hyväksynyt sen osaksi kotoutumissuunnitelmaa, järjestää omaehtoisena opiskeluna, jolloin koulutus rahoitetaan kyseisen koulutuksen valtionosuudella. Tällaisen koulutuksen kustannuksiksi esimerkiksi vapaan sivistystyön toimialalla arvioitiin noin 6,5 miljoonaa euroa vuonna 2014.

Myös momentin 29.80.52 (Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarat taiteen edistämiseen) määrärahoja kohdennetaan maahanmuuttajille.

2) Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2017-2020 tehdyt määrärahalisäykset ja maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen

Turvapaikanhakijatilanteen johdosta on julkisen talouden suunnitelmassa tehty määrärahalisäyksiä maahanmuuttajien koulutukseen. Määrärahatarpeita selvitettiin opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmässä ja toimenpiteitä on linjattu julkisen talouden suunnitelman lisäksi hallituksen kotouttamisen toimintasuunnitelmassa; Maahanmuuttajat kuntiin, koulutukseen ja työhön.

Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista 70 % on alle 34-vuotiaita. Oleskeluluvan saavien ikärakenteen voidaan arvioida olevan samansuuntainen. Opetus- ja kulttuuriministeriön tilaaman osaamiskartoituksen mukaan suurin osa aikuisista turvapaikanhakijoista (69 %) on suorittanut peruskouluopintoja 7-9 vuotta ja lukio-opintojakin on noin puolella. Ammatillisia opintoja 14 prosentilla. Korkeakouluopintoja on suorittanut noin neljännes ja 16 % ilmoitti suorittaneensa jonkin tutkinnon, yleensä kandidaattitasolla. Seitsemällä prosentilla ei ole koulutusta lainkaan. Osaamista on syntynyt myös työn kautta, 90 %:lla on aikaisempaa työkokemusta.

Kartoitus antaa tärkeää ennakkotietoa oleskeluluvan saavien osaamisprofiilista. Ryhmä hyvin heterogeenista ja tämä on otettava jatkotoimissa huomioon. Aikaisempi osaaminen on hyödynnettävä ja koulutuspolut suunniteltava niin että henkilön oma orientaatio ja kiinnostus huomioidaan. Tällä hetkellä näin ei välttämättä ole. Maahanmuuttajien polut koulutukseen ja työelämään ovat nykyisellään liian pitkiä. Niihin sisältyy tyhjäkäyntiä, päällekkäisyyksiä ja joskus myös epätarkoituksenmukaisia opintoja. Maahanmuuttajia on ohjattu koulutukseen sen perusteella, mitä on tarjolla pikemminkin kuin yksilöllisten tarpeiden ja jo hankitun osaamisen mukaan.

Kehyskaudella tehostetaan ja nopeutetaan maahanmuuttajien opintopolkuja ja työelämään pääsyä. Kotoutumiskoulutuksen ja sitä seuraavien koulutusten raja-aitoja madalletaan. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tehostetaan ja aikaisempia opintoja suorittaneet ohjataan nykyistä tehokkaammin tarkoituksenmukaiseen täydentävään koulutukseen. Kielen opiskelua integroidaan muuhun opiskeluun: ammatillisen koulutuksen valmentavan koulutuksen kielitaitovaatimusta alennetaan, ja opintojen aikaista kielenopetusta lisätään, jotta opiskelun jatkaminen olisi mahdollista noin puolen vuoden kotoutumiskoulutuksen jälkeen. Aikuisten perusopetus uudistetaan.

Julkisen talouden suunnitelmassa on varauduttu maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden kouluttamiseen lisäämällä perusopetukseen valmistavan opetuksen, muiden kuin oppivelvollisten perusopetuksen, vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksen rahoitusta ja ammatillisen koulutuksen rahoitusta yhteensä 89,5 – 42,1 miljoonalla eurolla kehyskaudella. Oppilasmäärien ja opetusryhmien kasvaessa perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaasta maksettavan rahoituksen määräävää kerrointa voidaan alentaa 1,67:ään, mikä vastaa perusopetuksen keskimääräistä hintaa 12 oppilaan ryhmässä. Ammatilliseen koulutuksen lisäykseen osoitetaan täysi valtionrahoitus.

Maahanmuuttajien osaamisen tunnistamis- ja tunnustamispalveluihin ja koulutuspolkuja tukevien menettelyjen kehittämiseen sekä maahanmuuttajien kotoutumista tukeviin kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön toimenpiteisiin lisätään 5,9 miljoonaa euroa vuosina 2017-2018 ja 1,9 me vuosina 2019-2020. Lisäksi opetustoimen henkilöstökoulutukseen varattua rahoitusta kohdennetaan turvapaikanhakijatilanteen edellyttämään opettajien koulutukseen. Osaamisen tunnistamis- ja tunnustamispalveluja kehitetään. Myös kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön toimenpitein tuetaan maahanmuuttajien henkistä hyvinvointia, toimintakykyä, yhteisöllisyyttä ja kotouttamista.

Hallituksen kotouttamista koskevan toimintasuunnitelma koostuu kuudesta eri toimenpidekokonaisuudesta

1. Kuntaan siirtymistä ja kotoutumisen käynnistämistä nopeutetaan
2. Koulutukseen ja työelämään siirtymistä nopeutetaan
3. Suomen/ruotsin kielen taidon hankkimis- ja täydentämismahdollisuuksia parannetaan
4. Aikuisten perusopetus uudistetaan
5. Maahanmuuttajaperheille annettavasta moniammatillisesta tuesta, opettajien valmiuksista sekä opiskeluhuollosta huolehditaan
6. Maahanmuuttajien osallisuutta vapaa-ajan ja järjestötoiminnassa lisätään